

3

böjti igehirdetés

Pápán

A MEGBÁNÁS MÉLYSÉGE

Lukács 15, 11-19

Kedves Testvérek! Szeretett Gyülekezet!

A mai estének ezt a címet adtam: *a megbánás mélysége*. A cím nyomán kérdés támad, hogy vajon elérkezik-e olyan mélyre a megbánásunk, a bűnbánatunk, mint amilyen mély a bűn? Mert ha nem ér olyan mélyre, amilyen mély a bűn, akkor az a megbánás nem megbánás. Arra is készülődtem, hogy erre a kérdésre adok ma feleletet, ám angyal figyelmeztetett, hogy ez így nem lesz jó. Ez így túl könnyű feladvány, túl könnyű kérdés. A figyelmeztetés valóban megtörtént, angyal érkezett hozzám, ahogy Isten szokott angyalt küldeni. Egy fiatal édesanya keresett meg, aki korábbi gyülekezetemben, a Bihari úton tért meg, ott konfirmált, aztán egyetemre ment, én pedig elkerültem egy másik gyülekezetbe és elszakadtunk egymástól. Most a második gyermekét várja, szép, boldog édesanya. Azért jött, hogy panaszt tegyen a gyülekezetére és a papjára. A papja, ahogy mondta: komor bűnvadász és nem szereti a szeretetről szóló fecsegést, mert szentimentalizmusnak tartja. Ő pedig, ez a fiatal édesanya azt kérdezte tőlem: püspök úr, miért kell mindig a bűnről beszélni, és miért nem hallok én az én keresztyén közösségemben valamit a szeretetről is? Azért nevezem most őt angyalnak, mert ugyan a maga dolgában és a maga kérdésével jött hozzám, ám ezzel a kérdéssel a magaméra, az én saját dolgomra emlékeztetett. Tehát hadd módosítsam a kiinduló kérdést úgy: nem az a kérdés, hogy elér-e a megbánás olyan mélyre, mint amilyen mély a bűn, hanem hogy elérkezik-e a megbánás olyan mélyre, mint amilyen mély a szeretet? Ezzel azonban, megvallom, nemcsak a *könnyű beszédet* kell immár elkerülnöm (bűnbánatról, bűnről könnyen beszélünk), hanem a *könnyelmű beszédet* (a szeretetről való fecsegést) is el kell kerülnöm. A bűnről könnyen beszélünk, a szeretetről meg könnyelműen. Különösen azért szeretném ezt a kettőt elkerülni, nehogy azt mondja bárki ma este: no, idejött ez a püspök, szór egy kis csillámport a fejünkre, mehetünk is haza, minden oké. Hogy tehát lássuk, milyen mély a bűn és milyen mély, sőt a bűnnél is mélyebb a szeretet, és hogy lássuk, meddig kell a meg-

bánásnak eljutnia, hadd hívjak meg ma este mindenkit egy útra, egy hosszú, nagyon nehéz útra. Ennek az útnak van olyan állomása, amelyet így nevezhetünk: céltalanság. Ez a bűn mélye. De van ennek ez útnak egy másik, igazi állomása, a boldog élet, mert a boldog élet életünk végcélja: megérkezés az örökkévalóba. Ezen az úton három mozzanatot szeretnék megjelölni és a három mozzanat egy-egy szóhoz kapcsolódik, mindegyik járáshoz-keléshez, úton levéshez kötődik.

Az első ige így hangzik: messze vidékre *költözött*. Elment. Elköltözött. A görög szó – *apodémia* áll itt –, ez a szó azt jelenti: otthonról való elköltözés, a saját népünk köréből való elindulás, a népünk köréből való eltávozás, felkerekedés, idegenben való tartózkodás. Nagyon jó a Károli revidéált fordítás: *messze vidékre költözött*. Szinte érzékeljük, hogy itt távolság keletkezik. Itt eltávolodásról van szó. Persze a görög szó a régi világban többnyire valami nagy ünnepélyes vállalkozást jelentett, amikor a görög telepesek kihajóztak és szétáradtak a Földközi-tenger vidékén, ahol újabb és újabb helyeket kerestek, s vittek magukkal mindent: batyut, hajót, házi oltárt, elbúcsúztak a régi hazától és kerestek egy új hazát. Hogy mi, magyarok értsük: amikor mi elindultunk Etelközből hont foglalni, az is apodémia volt, az is elindulás, eltávozás volt – a régi hazából egy új haza felé. Azt jelenti a szó: elhagyom az otthont egy új otthon reményében. De jelöl ez a görög szó (és ahogy Jézus mondja a szavakat, sejthetjük is!) valami rossz esélyt, az elidegenedés esélyét – a magam népe köréből távozom el, idegenbe megyek, idegen leszek, elidegenedem az otthoniaktól és idegenként érkezem mások közé. Így is mondhatjuk: távol vagyok attól, ahol az eredetem, a létem forrása, az identitásom van. Állapítsuk meg a tékozló fiúról, hogy neki nem sikerült új otthont alapítani. Az apodémia: az elköltözés, az eltávozás nem vezetett a várt eredményre, hogy új otthonra lel. Nem sikerült új otthon alapítania. Tönkremennie sikerült (ha ez siker). Figyeljük meg Jézus szavait, milyen egyszerűek, ahogy néhány tényt közöl, mint egy krónikában, amikor valaki szikáran elmondja, hogy mi lett a gyermekéből. Csak néhány egyszerű, kemény szó: *eltékozolta a vagyont, tobzódva élt, mindent elköltött, éhínség támadt, kezdett szükségét látni*. Nem tudjuk, hogy mennyi ideig tartott ez a folyamat, két hónapig, két évig? De Jézus öt egyszerű tényben egy egész élet csődjét össze tudja foglalni. Sőt, tovább is mehetünk, mert a példázat második felében még ennél egyszerűbben is össze tudja foglalni azt, hogy miképpen sikerül nekünk tönkremenni, hogyan sikerül nekünk ezt az apodémiát, ezt az eltávozást úgy megvalósítani, hogy az lesz belőle, amit majd a példázat végén hallunk: *el-*

veszett és meghalt. Ennyi egy élet: elveszett és meghalt. Pedig nem így indult. És éppen egy újabb szó mutatja meg nekünk, hogy nem így indult ez a történet.

A másik szó, mondja Jézus a példázatban: éhség támadt, kezdett szükségét látni és akkor *elment* ott a vidéken egy gazdához, aki disznótartással foglalkozott. Itt egy másik görög szó áll, a *porosz* szóból, amely szűk szorost jelent, vagy inkább kényszerpályát, például amikor egy hadsereg felvonul és el akar foglalni egy országot, s nincs más út, egy szoroson kell átmenni. A thermopülai szoros történetét mindenki ismeri. Amikor a perzsák Görögországot el akarták foglalni, nem lehetett másutt menniük, mint egy szűk, tengerparti ösvényen. Ez egy hadsereg számára veszedelmes kényszerpálya. Tudjuk, hogy nem is sikerült nekik ott sokra jutni. Ez a mi emberünk is kényszerpályára került. Elszegődik disznópásztornak – ő, aki az imént még dőzsölve és tobzódva élt, ő, aki az imént még önmegvalósításban volt, most alkalmi munkás lett. Ma talán kopogtatna a munkanélküli irodán. De még ennél is tragikusabb a helyzete, mert még a moslékból sem jut neki. Ez a kényszerpálya a bűn mélysége felé vezet bennünket. Ott mutatkozik meg igazán, hogy mi a bűn, amikor kényszerpályán vagyunk. És nem tudunk mást tenni. Az élni-akarásom visz valamire, de egyre inkább sodródok és egyre inkább kényszerülök olyan lépések megtételére, amelyek szabadabb koromban eszembe se jutottak volna! Mégis mondom, itt csak a bűn mélysége kezd feltárulni, mert a bűn dolga úgy van velünk, ahogy a tékozló fiúval volt: a bűn előbb nekünk szabadságot és lehetőséget ígér. A bűn sosem mondja: gyere és azonnal nagy bajba kerülsz. Nem ezt mondja. Szabadsággal, lehetőséggel, önmegvalósítással, kiteljesítéssel kecsegtet – így indulunk bele rendre a bűnbe. Azt teszel az örökséggel, amit akarsz. Az a tiéd, kikérheted az örökséget. Talán itt indul a dolog? Nem tudom. A bibliamagyarázók különböző módon fejtetik ezt szociológiai és egyéb összefüggésekben. Talán ott indul az egész dolog, hogy bár él az atya, a fiú mégis kikéri az örökséget. (Mikor jár az örökség? Ha meghalt az örökhagyó.) Azzal tehát, hogy kikéri az örökrészt, az apját halottnak nyilvánította. És lám, itt máris előre utalok, a szeretet mélységére, a nagy isteni titokra – az atya kiadja az örökrészt. Nem mondja: fiam, megbolondultál? Hogy gondold ezt?! Kapsz napi apanázst, csak maradj nyugton. Avval, hogy kiadja a fiának az örökrészt, meghalt. Vagy ott indult a bűn, ahogy a példázat mondja, hogy eltelt pár nap és a fiú összeszedte mindenét, amije volt, és messze vidékre költözött? Hiszen azt tesz az örökséggel, amit akar. Sőt! Az elköltözéssel, az eltávozással még minden

jobbra fordulni látszik. Emlékezzünk csak mindannyian az idősebbik fiú dohogására a történet végén – az atya házában világos és tiszta rend van. Az atya házában dolgozni kell. Az atya házában minden a helyén van. De a kisebbik mégiscsak a kisebbik. Hát induljunk útnak, ez az út sokat ígér és elindulva minden jobbra fordulni látszik, nagy lábon lehet élni, lehet valakinek lenni, nem másodiknak, nem kisebbiknek – valakinek! És ennek a végén kényszerpálya indul, összeomlik az élete és maga marad tehetetlen önmagával. Még azzal a moslékkal sem tölthette a gyomrát, amit a disznóknak adtak. Hihetetlenül mai, amit Jézus mond a nyomorúságnak, az éhezésnek, a semmivé süllyedésnek a mélységéről. Teljes egészében 21. századi jelenség ez. Ma minden csatornáról, minden helyről, minden pedagógiai műhelyből, a bölcsődétől az egyetemig, a diák-munkahelytől az esti munkahelyig, az önkormányzattól el a szószékekeg ez árad! Erre van berendezve a világ. Készül az új alkotmány, aki már láthatta, tudja: nagyon szép és emelkedett, de minden ízében 21. századi alkotmány és minden pontjában benne van, hogy mit biztosít egy állam az állampolgárának ahhoz, hogy megvalósítsa önmagát. Mindenekelőtt jogokat. Ma nem halljuk ezt a szót: igazságszolgáltatás, ma jogszolgáltatás van. Mindenki valósítsa meg önmagát, mindenki induljon el, legyenek nagy apodémiák, nagy kiköltözések, nagy útnak indulások, nagy táborverések, nagy otthon-alapítások, nagy stratégiák. Ám amikor valaki elvétí, valaki elbotlik, valakire hamarabb rányit a bűn rettenetes valósága, akkor immár senkivé lesz az az ember és akkor kitől kap segítséget? Kap-e valakitől segítséget? Amikor Budapest utcáit járom, és látom, amint tartják a tenyerüket a hajléktalanok, a koldusok, mindig Sepsi Csombor Márton naplója jut eszembe, aki nagy utazó volt a 17. sz. elején. Leírja, hogy megérkezve Németalföldre az volt első mély benyomása, hogy nem lát koldust. Igen, voltak szegény emberek, voltak elveszett emberek, voltak semmivé lett emberek, de a németalföldi társadalom tiltotta a koldulást, viszont odanyúlt mindenki hóna alá és ha szegényházba, ha dologházba, ha ispotályba kellett menni, oda kellett menni – az emberi méltóság nem sérülhetett koldulással. Nem tudom, hogy a 21. században hogy állunk, de amíg én Budapesten látok egy hajléktalant, csak azt kell mondanom: milyen modern, amit Jézus mond. Tessék, valósítsd meg önmagadat, kérd ki az örökséget, azt csinálsz vele, amit akarsz, oda mész, ahova akarsz: így leszel valaki. S a végén senki vagy. Annyira senki vagy, hogy a disznók fontosabbak, mint te. Annyira senki vagy, hogy a disznók többet érnek, mint te érsz. Mit mond a fiú? Atyám béresei kenyérben bővülködnek, én pedig éhen veszek itt. Mindig szépen indul, mert mindig magammal indul, mindig a ma-

gam nöttetésével, a magam valakiségével indul, hogy lennék már valakivé, s a vége az, hogy nemhogy senki vagyok, hanem *semmi* vagyok. De hogy igazán milyen mély a bűn, arra a megbánás útja vezet el bennünket. Ezt szeretném ma este különösen a szívetekre kötni. A megbánásban értjük meg a bűn mélységét. Semmi másban nem értjük meg, mert minden más esetben az tudjuk mondani – ahogy nekem is szokták mondani –, *ez van*, tiszteletes úr. *Most ez a helyzet*. Ez viszont nem megbánás, ez csak a körülmények taglalása.

Mi a megbánás útja? Ezt egy harmadik ige fejezi ki. Azt mondja Jézus: és akkor magába szállt – szó szerint *magához jött* vagy fölébredt, ráébredt, észre tért. De szó szerint itt is mozgásról van szó: *jött*, magához jött. Eddig *ment*. Messze vidékre *ment*, másik emberhez *ment* – de most megfordul minden és most *jövetelről* van szó. Itt kezdődik a megbánás, amikor az ember magához jön. Magához tér. Ahhoz az igazi magához, az igazi lényéhez, ahhoz az igazi fiúhoz, aki ugyan a kisebbik volt és kisebb részben volt örökös, és lehet, hogy fölötte volt egy nagy, erős testvér, de fiú volt, de otthon volt, de identitása volt, de életgyökere volt. Ehhez az önmagához jön most, ehhez tér vissza. És emlékezik. Talán filozofikus – lehet, hogy megszólolt emiatt, pedig holnap szeretnék csak igazán filozofálni –, de igaza van a filozófusoknak, a legnagyobbaknak, például Augustinusnak, hogy az anamnézisben, a fölidézésben rejlik igazi voltunk, igazi énünk, igazi valónk – és amikor ehhez visszatérünk, akkor emlékezünk. A Jelenések Könyvét is lehetne idézni: emlékezzél meg, honnét estél ki. (Jelenések 2:5) Emlékezzél meg, honnét vándoroltál ki, emlékezzél meg, honnét indult az apodémia, az új irány keresése, az új gyökér keresése. Emlékezzél meg. Mire emlékezünk? Emlékszünk rá, hogy az atyai házban bőség van. Milyen megdöbbentő szavakat mond: atyám béresei bővülködnek kenyérben. Nem azt mondja, hogy atyám bővülködik kenyérben, nem azt mondja, hogy a testvérem bővülködik kenyérben. Nem azt mondja, hogy a sógornőknek és az unokaöccsöknek milyen jó dolga van, hogy dúskálnak. Nem azt mondja, hogy az atya kamrájában mennyi minden van. Csúnyán mondom, nem azt mondja, hogy a fater bankszámláján van még egy csomó lóvé, hanem azt mondja, hogy a cselédek, az alkalmi munkások, az utcáról felvettek, egynapi béresek mind bővülködnek kenyérben. Hirtelen emlékszik rá, hogy mi van az atya házában. Aztán emlékezik az életre az atya házában. Ott élt, az volt az élet. Onnan sarjadt fel minden. Ott volt igazán a helyén. Ott volt neve, ott volt ő valaki, még ha azt képzelte is, gondolta magáról, hogy ő ott senki. Emlékszik arra,

hogy van élet. Bizony, itt is mutatkozik a bűn mélysége. A bűn mélységében nincs irgalom, a bűn mélységében egymagad van, úgy, amivé titted magad, amivé sikerítetted magadat: vályúban matató valakivé. És emlékszik, hogy Istennel is volt dolga egykor. Emlékszik, hogy elvétette a célt a mennyel és az ő atyjával. Vétkeztem az *ég ellen és te ellened*. Hazamegyek és ezt fogom mondani... – ez a megbánás, ez a bűnbánat, a régi latinok szerint ez a szájjal való kimondás, hogy megbántam: vétkeztem az *ég ellen és te ellened*.

A tékozló fiú példázatát gyorsan alkalmazni szoktuk Isten mennyei szeretetére, Jézus Urunk irgalmára. Istenről szól a példázat, a mennyei világról szól a példázat – mondjuk természetesen módon. Most engedjétek meg, hogy megkérdézzem: hogy kerül a csizma az asztalra? Vétkeztem az *ég ellen*, Isten ellen! – és te *ellened*. Ne szaladjunk most olyan nagyon előre a példázatban. Ne mondjuk nagy gyorsan, hogy Jézus Isten Országára mondja ezt a példázatot. Természetesen minden példázat Isten nagy megmentő, irgalmazó, megszabadító, újra felemelő szeretetéről szól. De most kérdezzük csak meg: itt van ez a fiú, eltökéli magában, mit kell tennie. Azt kell mondania: vétkeztem *az ég ellen* és te *ellened*. Mi köze ehhez Istennek? Ez egy köznapi történet. Hány ilyen történetünk van! Talán a családjunkban is. Valaki elment, eltűnt, elveszett, reménytelen eset. Vagy talán önmagunkról is van ilyen történetünk? Elmentem, elvesztem, senki lettem. De mi köze ennek Istenhez? Ez egy köznapi, profán történet. Mi köze Istennek a bűnhöz? A történet a vagyonról szól, buliról szól, haverokról szól, bordélyházzal szól, a való világról szól, ivogató cimborákról, akik, persze, amint baj van, mind eltűnnek. Ilyet senki sem ír meg, mert nem méltó egy dráma lapjaira sem, ilyen történet minden nap akad, hétköznapi, profán, egyszerű, földhözragadt történet. Mi köze Istennek mindehhez? Legyen ez a mai este nagy kérdése – és nem is válaszolok teljes egészében rá, vigyétek haza, gondolkozzatok rajta. Majd a harmadik este megpróbálom a teljes választ elmondani, most csak részleges választ adok.

Annyit kell itt látnunk, hogy a megbánás mélysége, ha az igazán mély megbánás, rögtön határhelyzetbe visz bennünket. És ebben a határhelyzetben két valóság van előttünk. Ott állunk a bűn iszonyatos, elvesztő mélységénél. Elveszek itt, meghalok itt, ezt mondja a disznók vályújánál az éhező ember. Éhen-*halok* itt. Ez a bűn elvesztő mélysége. Ezt a megbánás mutatja meg. Mert a megbánó ember, a bűnbá-

nó emberből szalad ki az a létsikoly: elveszek. Aki még a bűnei pillangói után futkározik, aki még illúziókat kerget, aki még azt hiszi: alszunk egyet rá és holnap jobb lesz, aki azt hiszi, megnyeri a lottót, aki azt hiszi, majd csak lesz valami nagy segítség, az még nincs benne a megbánásban. Ha benne van a megbánásban, akkor látja a bűn elvesztő mélységét – ezt fejezi ki a felszakadó kétségbeesett sikoltás: elveszek, meghalok. S a következő lépés: nincs tovább. De a megbánás megmutat egy másik mélységet is – azt, hogy a szeretet mélyebb. Egy idős lelkésznél olvastam, aki a mi romló világunkon, a züllő, széteső, halálba menő világon elmélkedik és azt írja: én azt remélem, hogy romló világunk mégsem semmisül meg, hanem a Messiás ölébe hull. Milyen szép kép! Ez a szeretet mélysége. Én, a magamnak élő, lázadó, önmegvalósító, magából kivándorló ember halálsikolyig jutok el és már csak a zuhanást látom, ám ott van az a csodálatos mély, igaz tapasztalat, hogy a szeretet mélyebb és nem veszek el – nem dőlt szét a világ, hanem a Messiás ölébe hull. A megbánás oda vezet vissza bennünket, ahonnan elindultunk, ahol elhagytuk önmagunkat és elindultunk egy képzelt és vágyott és soha meg nem valósuló „én” felé. Mert a bűn útján soha nem valósulunk meg, csak az lesz mindig (ha így indulunk, kiköltözve önmagunkból és az isteniből), amit Jézus mond: eltékozolta a vagyont, tobzódva élt, mindent elköltött, éhség támadt, kezdett szűkséget látni. Vagy amit az atya mond a fiúról: *elveszett és megbalt*. Elvezet hát bennünket a megbánás oda, ahonnan elindultunk efelé a soha meg nem valósuló „én” felé. Elvezet bennünket a megbánás oda, ahol először meghasadt az életünk, ahol lehasadt a mi igazi valónkról egy *képzelt én*, és fölébe kerekedett valós önmagunknak, kényszer-énünk-kévé vált, mintha az volna igazi, az volna a valódi, azt kellene megvalósítani – és aki vagyok valójában, az nem számít és nem is kell. Visszavisz tehát a hasadáshoz, oda, ahonnan új honfoglalásra indultunk, egy új én felé indultunk, hittük, pedig valójában elidegenedésre, önámításra, kisémmizettségre, a semmibe indultunk. Az idősebbek sokszor hallották az Internacionálét: semmik vagyunk, minden leszünk. Nem így van. A megbánás mutatja meg, hogy: minden voltam, semmi lettem. Mert az atyánál minden voltam, fiú voltam, otthon voltam, mert az atyánál bőségben voltam, mert az atyánál szeretetben voltam, az atyánál örömben voltam – minden voltam, semmi lettem. A modern ember himnusza nem az Internacionálé, hanem ez: minden vagyok (és hozzáteszem szomorúan) – semmi leszek. Erre a hasadásra visz bennünket a megbánás. Hogy miképpen kerülünk vissza az atyához, arról majd holnap este szólok. Ma sejtetésül újra kiemelem azokat az igéket, amiket a példázat eddigi szakaszában hallot-

tunk: *elköltözött, elment* és a legvégén a legtitokzatosabbat, s ez a legfontosabb: *jött*. Magához tért, magába szállt. A kegyelmet és a szeretetet mindig ez a mozgás jellemzi. Jönni. Közeledni. Hogyan mondja Jakab? *Közeledjete*k Istenhez és Ő közeledni fog hozzátok. (Jakab 4:8) Hogyan mondja Jézus? *Jöjjetek* mindnyájan ehözám. (Máté 11:28) Ámen.

„Fogadj minket jókedvedbe, szerelmedbe, mennyei Atyánk az Úr Jézus Krisztus által! Hozzád igyekeztünk énekünkkel és eléd jövünk most imádságunk szavával is, mindent megvallva: bűneinket, vétkeinket, hiányainkat, fogyatékoságainkat. De mindenek fölött nagy-nagy szükségünket, belátva, hogy nélküled, az élet forrása nélkül nem élhetünk igazán. Nélküled, a megtartó remény alapja nélkül a semmibe hullunk, nélküled, a boldogító célra elvezető, irgalmas és hűséges Atya nélkül céltalanná válik egész életünk. Adj hát ma este is nekünk igéből buzdító szót. Add hát nekünk ma este Szentleked megbátorító erejét. Világosítsd meg szívünket, lelkünket, emeld fel egész valónkat önmagad csodálatos isteni világába, hogy Téged Krisztus által megérthessünk, hogy Benned Krisztus szabadítását elfogadhassuk, s Lelked hatalmában boldog, hálás életet élhessünk. Krisztusért, hűséges kezesünkért kérünk, hallgass meg bennünket. Ámen

A MEGBOCSÁTÁS TÁGASSÁGA

Lukács 15, 17–24

Kedves Testvérek!

Tegnap este a tékozló fiú példázatának első szakasza nyomán két nagy kérdés volt előttünk. Az egyikre talán meg is találtuk a választ, a másik kapcsán jeleztem, hogy nem kapkodom el a feleletet, majd holnap próbálom teljes egészében kifejtetni. Az egyik kérdés így szólt: elér-e a megbánás olyan mélyre, mint amilyen mély a bűn, vagy még inkább elérkezik-e olyan mélyre a megbánás, mint amilyen mély a szeretet? Ez volt az első kérdés az este címe kapcsán: A megbánás mélysége. A másik kérdés, amit tegnap szóba hoztam, így szólt: mi köze Istennek mindehhez, amit a példázat történetében olvastunk? Hadd folytassam ma este ott, ahol tegnap abbahagytam, azokkal a mozgásokkal, amelyeket egy-egy bibliai ige kapcsán próbáltam érzékeltetni, és ezek nagyon különös mozgások voltak. Egyrészt azt hallottuk, hogy *elköltözött, elment, eltávolodott, elhdegenedett, elveszett, meghalt*. Aztán hallottuk, hogy a megbánásban *jött*. Ezzel teljesen más irány jelent meg a szemünk előtt. Tehát magához jött, magához tért, önmagához talált. Jöveletről van szó. Ma az első nagy kérdés, hogy eljut-e ez a megbánás nemcsak a bűnnek a rettentő mélységéig, hanem a szeretet annál is mélyebb mélységéig, és ha eljut, *hogyan* jut el. Ma először ezt fogjuk az igéből megnézni.

Először is azt látjuk, hogy a mozgás folytatódik. Nemcsak önmagához jön ez a fiatalember, aki az elveszés mélységében van, hanem a példázat ugyanezzel a szóval fejezi ki a folytatást is: felkelt és elment az ő atyjához. De helytelen a magyar fordítás, mert így kellene fordítani: felkelt és *eljött az ő atyjához*. Az *erkbomai* görög ige szerepel itt, ugyanaz a görög ige, hogy önmagához *jött*, önmagához tért – felkelt és nem elment az ő atyjához, hanem *eljött az ő atyjához*. És mindebben nagy titok van.

Előbb azonban hadd szóljak arról, hogy *felkelt*. Hiszen a bűn mélységét felnyitó bánatban, amikor önmagára ébred az ember, amikor rádöbben arra, hogy eddig egy fiktív valakit akart megvalósítani és azért mindent elveszített, önmagát is, most mintegy fogadalmat tesz a disznók vályúja mellett, s kimondja, mit kell tennie. Haza kell mennie és azt kell mondania: atyám, vétkeztem az ég ellen és elled, nem vagyok méltó, hogy fiadnak neveztessem, hadd legyenek olyan, mint egy a te cselédeid közül. Tudom, hogy mit teszek: felkelek és elmegyek az én atyámhoz és ezt elmondom neki. *Felkelek*. Ez az első mozzanat, amelyben a megbocsátás tágasságát megtapasztalhatja az ember. Felkelt. Tehát, mondja a példázat, nemcsak megfogadta magában, nem csak úgy motyogott valamit a szánom-bánomban, nemcsak fogadalmat tett, amelyről már amikor mondta, akkor is tudta, hogy nem fogja megtartani... Nem úgy volt ez az ember, ahogy nagyon sokszor vagyunk a megbánással: jaj, bánom, bánom, de fél perc múlva már azt mondjuk, jaj de bánom, hogy bántam, mert most aztán komolyan kell venni. Mondunk mi össze-vissza mindent, mint a gyermek, akit fegyelmezne a szülő, és már folyik a könnye, mindent nagyon bán, de ha belenézünk a kis huncutnak a szemébe, nem bán ő semmit, csak megúszni akarja. Ennyi a bűnbánat? Ha ennyi a bűnbánat, akkor a bűn mélységéig sem jutunk el, és legkevésbé a szeretet mélységére. Akkor az csak megúszni akarás. De itt látjuk, hogy ennek az embernek az életében komoly dolog történik: felkelt. A középkor egyik legnagyobb festője több képen is megfestette a tékozló fiút és ezeken a képeken a tékozló fiú rongyos zarándokruhában, hátán botra kötve kis batyu, de nem megy, hanem *jön*. Ezt vizuálisan is tudjuk érzékelni, ha ránézünk a képre és azt mondjuk, ha ez életre kelne, akkor jönne felénk, mindjárt ide lép a képről. Hátral perspektivikusan, a távolban egyre kicsinyedve, egyre távolodva ott van minden, amit maga mögött hagy: a bűn valósága. Bosch derűs festő volt, az egyik ilyen képén egy távoli vendégfogadót látunk, az is ütött-kopott bűntanya. Nagyon humorosan festi meg, az egyik emeleti ablakon valaki kihajol és éppen rókázik, valaki áll a sarokban és a szükségét végzi, az ajtóban két ember verekszik. Érezzük a kép dinamikájából, hogy aki a kép középpontjában áll, az közeledik felénk, ő *jön*. Aztán ezen a képen ennek az embernek az arca eltökélt, szinte révült, vagy inkább így mondanám: hátszelet kapott és nem akar megfordulni. Nem akar visszanézni. Nem kíváncsi már arra, ami mögötte marad. Hogy tartja a közmondás? Ha a macska megégeti a száját a forró tejjel, már a hideget is fújja. Igaz ez az emberekre is? Akit egyszer az istenkedése, az önmegvalósítása, a bűne be-

letaszított e legiszonyosabb mélységbe, az a hideget is fűjja, a gondolatát is fűjni fogja? Ha nem, akkor még nem utálta meg! De a tékozló fiú megutálta, nem akar visszanézni. Ezen a festményen egészen jól látszik, hogy ez a fiú nem torpan meg, nem mérlegel, nem kalkulál esélyt latolgatva, vajon mi lesz otthon. Mit szól a fater? Egyáltalán szóba áll velem? Benne érvényesek lesznek ezek a szavak: atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened, nem vagyok méltó, hogy a fiadnak neveztessem. Nem érezzük azt, hogy mérlegelne. Olyan csodálatos Jézus példázat-mondása. Ugyanúgy, ahogy az elveszés útján öt lépésben bemutatta: kikérte a vagyont, összecsomagolt, elment, eltékozolta, nagy lábon élt, lesüllyedt, úgy itt is, de még kevesebbel is elmondja: felkelt, elment. Ez az eltökéltség már érez valamit a megbocsátás tágasságából. Tehát *felkelt*. Ez szép szó, így is fordíthatnám: *feltámadt*, ez az a pillanat, amikor egy porba döntött felkel, vagy amikor a beteg, akiről már lemondunk, s már a tiszteletes úr is eljött, adott neki úrvacsorát, már elmentünk a temetőbe, kiválasztottuk, hol lesz a sírhelye, egyszer csak: felkel. Sáregresen voltam segédlelkész. Első vasárnapi istentisztelet végén megvárt egy család és mondták, hogy délután vigyek a Bözsi néninek úrvacsorát. Senkit nem ismertem a faluban. Eljönnek értem, mondták, mert nagyon beteg a Bözsi néni, készítem a halálra őt is, a családot is. El is mentem szorongó kis segédlelkészként. Nagyon szépen, harmincan ott ültek a szobában, a mama fel sem tudott ülni, egy kicsit feltámasztották. De néha a Szentlélek belemond az ember szívébe valamit, ami nem a liturgia szerint való. A végén arra indított a Lélek, hogy mondjak egy imádságot és ilyesmit mondtam: „köszönjük Erzsike néni életét, mennyei Atyánk, mindazt a jót, amit tőle kaptunk. Örülünk, hogy így együtt lehetünk veled, amikor elindul a nagy úton, de én azt kérem tőled, mennyei Atyám, annyira szeret ő mindenkit a családban, add vissza őt az övéinek. Add neki vissza az egészségét!” Még egy éneket énekeltem, de aztán nagy hidegen-gyorsan búcsúztak a hozzátartozók. Másnap reggel lelkendezve mondja az egyházi: tiszteletes úr, a Bözsi néni kint van az udvaron, eteti a csirkéket! Engem többet Egresen nem hívtak haldoklóhoz úrvacsorát vinni, mert a Bözsi néni háza már ki volt nézve a Sanyi unokának. Elterjedt, hogy ez a pap visszaimádkozza a haldoklót. De értjük, hogy mi az, *felkel*. Olyan ez, mint amikor valaki kilép a kényszerpályáról. Tegnap említettem kényszerpályát. Oda visz a bűn. A bűn mindig szabadságot ígér. A bűn kapujára az van kiírva: szabadság. Belépünk s egy perc múlva mókuserékben vagyunk. De ő felkelt. Leállt a mókuserék. Vagy ahogyan a zsoltár mondja: mint a madár kiszabadul-

tam. (Zsoltár 124:7) Aki gyerekkorában fogott a markában kis madarat, kinyitotta a tenyerét és elröppent belőle a madár, vissza se nézett – az tudja, hogy miről beszélek, mit fejez ki ez az ige. Felkelt, otthagya a létrontást, otthagya az elveszést, otthagya a halált. Felkelt és *eljött*.

Ez a szó, hogy *eljött* az ő atyjához, ez áll most a középpontban, mert ez a példázatban az elbeszélő nézőpontját fejezi ki. Azért hangsúlyozom ezt ennyire. Jézus nem azt mondja: felkelt és elment, hanem felkelt és *eljött*. Vagyis Jézus ezt a példázatot az atya nézőpontjából mondja el. Az apa története ez. Amikor tegnap azt kérdeztem, mi köze van ennek az egésznek Istenhez – az örökség kivételéhez, a pénz elszórákhoz, a dorbézoláshoz? Hiszen ez egy közönséges prózai, mindennapi történet, a mi történetünk, unalmas, bulvárlap sem ír már le ilyet. Mi köze van ehhez Istennek? Ezzel a kérdéssel már erre utaltam, hogy itt az apa nézőpontjából van elmondva minden. Tőle ment el a fiú, ezt az apa nézőpontjából látjuk, s hogy megint odébb megy, azt is, és az apa nézőpontjából látjuk most, hogy vissza-*jön*.

És most, ahogy *jön* vissza, azt halljuk (ez a következő fontos mozzanat!), bár még távol volt, meglátta őt az atya, megesett rajta a szíve, odafutva nyakába esett és megcsókolta őt. Amikor még *távol* volt – ez is az atya nézőpontja. Ki volt távol, ki volt közel, erről is kell szólni, de érezzük már, hogy így érünk el a megbocsátás tágasságához. Megérti, megtapasztalja a fiú, hogy a szeretet valósága mindennél mélyebb. Jön, jönnie kell. *Így találkozik a megbánás a megbocsátással*. József Attila szép versét sokat idézzük: Tudod, hogy nincs bocsánat... A költővel szemben mondom: dehogy nincs! Csak az van! És de jó lenne, ha a bocsánathoz odatalálna a bánat. Mert íme, van, van bocsánat. S jaj, bennünk milyen keveset van ugyanakkor önmagunkra eszmélés, önmagunkhoz találás, atyánkhoz való elindulás, visszajövetel oda, ahonnan messzire mentünk és amitől elidegenedtünk. Igen, a megbocsátás tágasságáról is szólni kell és Jézus ezt is hihetetlenül tömören mondja el két aspektusban. Van a megbocsátásnak egy *szubjektív, bensőséges* megnyilatkozása és van a megbocsátásnak egy *tárgyas* megnyilatkozása. Még távol volt, szó szerint: *nagyon távol* volt, atya meglátta – most mondom a szubjektív mozzanatot: *megkönyörült rajta, odafutott, nyakába borult, és össze-vissza csókolgatta*. Ez teljesen szubjektív. Majdnem azt mondhatnám, hogy annyira érzelmes, hogy nem is

való a magyar embernek, nem szeretjük mi ezeket az érzelmes puszi-puszi dolgokat. De most lássuk és értsük ezt jól. Olyan nagy a megindulás, úgy felajzódik a szeretet, hogy túlárad önmagán. *Ez itt a szeretet tágassága.* Távolról látta meg – ez pedig szinte *egzisztenciális*. Hát ki volt távol? A fiú vagy az atya? A fiú volt távol. Noha ő volt az, aki egykor úgy döntött, hogy az atya legyen távol. Legyen az ott-hon távol. Ő ezekből elköltözött, távol akarta ezeket magától tartani, atyját halottnak tekinti. De lám, kiderül, hogy ő van távol, ő volt távol, és ezt már nem a megbánás mutatja meg, hanem a *megbocsátás*. Távol voltam Istentől, elszakadtam Tőle, én voltam az, aki elmentem, elidegenedtem, elszakadtam – ezt csak megsejttem a megbánásban. De hogy ez *valóban így volt*, ezt a megbocsátásban értem meg. Odaszalad, átöleli. Ennek a nagy megbocsátó aktusnak a szubjektivitásában csodálatos vonása, amit talán Rembrandt képe idéz fel a legszebben. Látjuk Rembrandt metszetén, ahogy a meghatott apa magához szorítja a fiút és a fiúnak szinte csak a hátát látjuk. Magához öleli, visszaöleli magába. Látjuk, hogy az atya egy dús paláttal eltakarja a meztelen, sebzett, koszos testet. A szeretet sok bűnt elfedez (Jakab 5:20), sőt mindent elfedez (1Korintus 13:7). Ezt akarja, magába öleli. És látjuk, hogy az atya szeretettel csókolja a fiút, mert a fiú már csókolni sem tud.

De a megbánásnak, a megbocsátásnak és a megérkezésnek a valósága még tárgyiassal is. Nekünk, magyaroknak nem tetszik az érzelgősség, a könnyek láttán mi pikírt megjegyzéseket teszünk, tehát mondom a tárgyiast, ami nekünk, magyaroknak, jogász népnek tetszik. Azt mondja az atya: hozzátok ki a legszebb ruhát, adjátok rá, húzzatok gyűrűt a kezére, sarut a lábára, tehát újra örökössé teszi. A legszebb ruha, a gyűrű az ujjon és a saru – az csak fiúnak jár. A cselédnek nem, a jött-mentnek sem, az alkalmi munkásnak sem. Hallottatok olyat, hogy valaki elmegy disznó-hizlaldába alkalmi munkára egy napra trágyát lapátolni és azzal kezdi a tulajdonos, hogy felöltözteti? Az atya itt visszaállítja a fiút minden jogába. Egykor kikérte a részét, elvitte az örökséget, fel is út, le is út, nincs közünk egymáshoz. Megszűnt fiúnak lenni. És mégis, most az atya a megbocsátásban nemcsak azt mondja, hogy minden oké, nem haragszom, majd meglátjuk, mi lesz, hanem abban a pillanatban, amint magához ölelheti a fiút, az ő fiát, jogilag is fiúvá teszi. Nekem ez a mozdulat tetszik a leginkább, hogy *odafutott*. Vannak bibliatudósok, akik ezt az itt szereplő görög igét egy másik görög igével hasonlítják, hangzóeltérés van a két szó között, amott az a szó azt jelenti: *versenyfutás*, s erre veze-

tik vissza, még egyszerűbben: *gyorsabban haladni*, gyorsabban menni. Ez a futás. De egyszerűbb, ha azt mondjuk: a megbánás talán igyekszik, a megbánás talán siet, de a megbocsátás mindig fut. Mindig elébe fut, mindig elébe megy a megbánásnak. Gyorsabb. Ez a *megbocsátás tágassága*. Mert a fiú nem is tudja először kimondani: atyám, vétkeztem az ég ellen és ellened, nem vagyok méltó, hogy fiadnak neveztessem... Ezt már csak akkor tudja kimondani, mikor az atya karjai között van. Mikor átölelte, mikor megcsókolta az atya, mikor levegőt vesz a fiú az atya ölelő szeretetében, akkor tudja elmondani, amit elhatározott előre, hogy elmondja. Elhatározta, hogy felkel, hazamegy, ezzel fog benyitni a kapun: atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened. De nem tudja elmondani, mert már az atya karjai között van. Ti tudjátok ezt gyakorolni? Mi tudjuk ezt gyakorolni? Vagy inkább az összes gesztusunkba az van beírva: előbb tessék azt mondani, hogy bocsánat, aztán majd meglátjuk, hogy mi lesz... Ez a fiú nem tud bocsánatot kérni úgy, hogy előbb ne tapasztalná meg az őszinte szeretetet.

És ezzel az elbeszélésben megtörik valami. De ez csodálatos törés. Eddig azt hangsúlyoztam, hogy van ebben a példázatban egy szilárd pont. Ez pedig az atya nézőpontja. Ebből a nézőpontból láttunk eddig mindent. *Elment, ment, visszasajött*. Ezt jó tudni, hogy az Isten valósága szilárd, megingathatatlan. Ahogy Babits csodálatosan írja versében (Zsoltár gyermekhangra), hogy az ember nyüzsg, harcra megy, feldúlja a világot, mindent csinál, de hallunk egy szilárd, atyai hangot: *nem haragszom*. Isten rendíthetetlen. De mit hallunk most? Az apa kilép ebből a szilárd, megingathatatlan pontból, amelyhez eddig az egész történetben minden viszonyult, kilép belőle és fut, fut a fia elé. Otthagyja a maga szilárd nézőpontját. Kilép abból, amiben végigvárta az egész történetet. Hisz nem ment utána a fiúnak, nem küldött utána senkit, elengedte – így nem a disznók vályújánál történik meg a döntő találkozás, nem is kopogtatott rá ezerszer a bordélyháznál, hogy gyere már haza, fiam, mit csinálsz te itt – ő csak állt (és várt?) a maga szilárd nézőpontjával. De most kilép ebből. Ez a megbocsátás. Most otthagyja önmagát. A misztikusok oly sokat beszélnek arról, hogy az ember kilép önmagából Isten felé. Jézus azt mondja: Istennek is van ek-sztazisza (eksztázisa), Isten kilép önmagából. Átölel. Te még egy szót sem tudsz szólni, azt sem tudod, hol vagy, de Ő már átölel, nála vagy, karjai között vagy, gyűrűt húz az ujjadra, palástot ad a válladra, sarut a lábadra és utasítja a szolgálakat: vigadozzunk. Mielőtt még a fiú elmondhatná a bűn-

bánat igaz szavait (vétkeztem az ég ellen és te ellened), mielőtt kimondaná kérését, hogy csak egy lehessen a szolgálkkal, csak jusson egy falat kenyér, csak legyen fekvőhely, ezek előtt az apa megcsókolja, és így a fiú bűnvallása a bocsánat kellős közepén hangzik el. Pál apostol mondja a 2. Korinthusi levélben: Isten már megbékélt velünk Krisztusban. Isten már megbékítette magát a világot Krisztusban. Ezért kérünk benneteket, hogy ti is béküljete meg az Istennel. Ez az evangélium. Isten már megbékült, és most evangéliumot hirdetek, béküljete meg az Istennel! Sokszor mondjuk: távol van az Isten, nincs itt az Isten, hol van az Isten?! Isten kilép a maga szilárd pontjából (eksztázis), kilép az örök isteni rendből, fenségből és valóságból Jézus Krisztusban, mert benne lépett ki, és belép az embervilágba és elibénk jön a szeretetével, megbocsátásával, csókjaival, a legszebb ruhával, a gyűrűvel és saruval, a fiúság ajándékával. Újra gyermek lehetsz. El kell hát mondani a bánat szavait.

Búcsúzóra ma este még egy kérdést hadd tegyek fel. Vajon mit érnek a szavak, mit érnek a mi szavaink? Hiszen mi ügyetlenek vagyunk! Mi nem vagyunk költők, teológusok, mi egyszerű emberek vagyunk, sokszor elrontjuk a szavakat, minek elmondani a bánat szavait? Hiszen Isten már megbocsátott, hiszen Isten átölelt, hiszen már ott vagyok a megbocsátás véghetetlen tágasságában. Feleljünk a cinikus költővel, aki egész életében ateista ostromokat indított az örök Isten fensége ellen, majd a halálos ágyán megkérdezték, hogy lesz most dolga Istennel ennyi pimaszkodás után? Ő ezt mondta: Isten megbocsát, az a dolga. De akár így, cinikusan, akár másként, fenségesen, de fennáll a kérdés: vajon el kell mondanunk a bánatunk szavait, a megbánás szavait? Igen, el kell mondani, mert a tékozló a teljes fiúságot csak azután kapja vissza, miután elmondta a megbánás szavait. Vétkeztem az ég ellen és te ellened. Mert nemcsak az atya békélt meg velem, hanem neki is meg kell békülnie az atyával. Nemcsak Isten békél meg velünk, nekünk is meg kell békülnünk Istennel. Az, hogy Isten kilép és hozzánk fordul, ez az ő kockázatvállalása. Az, hogy Krisztusban testet ölt és közel jön, ez az ő kockázatvállalása. De erre nekünk felelni kell. Az odatérésnek, a hazajövetelnek a csodálatos vallomásával.

Ez a megbocsátás tágassága. Ezért lép ki Isten önmagából, ezért indul el ilyen utakra. Isten malmai lassan őrölnek –szoktuk mondani –, ő ráér, évmilliárdokat görget maga előtt, neki nincs az idővel baja. Minden, ami történik, Istenben örök-

kévaló módon jelen van. Mondhatnánk tehát, majd meggondolja magát az ember, majd elindul egyszer az ember, majd hazatalál az ember, Isten megvárja őt. De Ő kilép, s Ő akar megtalálni. Ez az Ő szeretetének, megbocsátásának a véghetetlen tágassága. És az az ölelés, ahogy átöleli a fiút, az az igazi élet. Kálvin azt mondta, nem az a mi kérdésünk, kicsoda Isten (azt tudjuk!), hanem az a kérdés, hogy *milyen* Isten. Milyen Isten a velünk való viszonyában? Milyen Ő hozzánk? Hirdetem nektek: *ilyen* az Isten. Ilyen az Isten, akit az ember a maga életvitelével halottnak nyilvánít. Úgy élünk, mintha Ő nem volna. Bonhoeffer 70 évvel ezelőtt megmondta, eljön az az idő, amikor ez lesz a szlogen: tégy úgy, élj úgy, mintha nem lenne Isten – és így élünk. Isten ehhez az emberhez lép ki, ezt az embert keresi. Ilyen az Isten. Mi pedig a drága örökségünket eltékozoljuk. Mi lesz a világgal, kérdezzük szorongva Mit kezd az ember a teremtéssel? Szemétdomb lesz belőle és guberálni fogunk benne szép régi emlékeket? *Ilyen* a világ, *ilyen* az ember. Mindig messze költözünk önösségünkben, a magunk nöttetésében. Isten pedig *olyan*, hogy a megbocsátásban kilép az örök és szilárd és megingathatatlan igazságából, élénk fut, hogy magához öleljen és életre szeressen. Felkelt és *eljött* az ő atyjához. Amikor még messze volt, az ő atya odafutott hozzá. Serkenj fel, aki aluszol, és támadj fel a halálból, és felragyog néked a Krisztus, – üzeni nekünk az apostol (Efézus 5:14). Amik a hátam mögött vannak, azokat elfeledvén célegyeneset igyekszem a nékem eltett mennyei jutalomra – mondja ugyanez az apostol (Filippi 3:14). Szép énekünkben így buzdítjuk egymást: testvérek, menjünk bátran, hamar leszáll az éj! Mai mondandóm fényében hadd változtassam meg az ének szövegét így: testvérek, *jöjjünk* bátran, hamar leszáll az éj. Ámen

Urunk, köszönjük a mai nap minden csodálatos áldását, az érkező tavasz melegét, a sokféle reménységet, amit sugároz felénk az áldó napfény. Köszönjük életünk békességét, köszönjük, hogy gondviselő irtalmadban megtartottál bennünket. Köszönjük, hogy a mai estén is várhatjuk, szólni fogsz hozzánk, felébresztesz bennünket, segítesz talpra állni, Hozzád elindulni, még közelebb jutni, teljességéből még többet venni és boldogan tapasztalni, miképpen ábrázolódik rajtunk Jézus Krisztus, a mi Megváltónk. Őéret-

te kérünk az ige világosságáért, Lelked hatalmáért, megsegítő kegyelméért, hogy az emberi szó igét hozhasson Lelked hatalma által. Hogy a szívünkbe elvetett ige-mag jó gyümölcsöt teremjen majd, sokszorosát annak, amit ma vehetünk és kaphatunk, de azt a sokszorosot kivétel és maradék nélkül neved dicsőségért. Urunkért, Krisztusunkért, kegyelmes Királyunkért kérünk, hallgasd meg könyörgésünket, áldj meg bennünket. Ámen

AZ ÖRÖM TELJESSÉGE

Lukács 15, 24/b-32

Kedves Testvérek! Szeretett Gyülekezet!

Ma este a kiírt cím szerint *az öröm teljességéről* fogok szólni. Azok kedvéért, akik nem lehettek itt az előző esteken, egy-egy mondatban összefoglalom, hogyan jutottunk idáig, milyen utat jártunk végig. Az első este egy útra hívtam meg a gyülekezetet, nehéz útra, olyan útra, amelynek egy adott pontján azzal találkoztunk, hogy nincs tovább, nincs hova menni, a megsemmisülés határáig jutottunk, de éppen ezen a ponton szólalt meg a megbánás. A megbánás mélységéről volt szó. Minden bűnnél mélyebb a szeretet, a szeretet mindig mélyebb és mindig több. Láttuk, a megbánás nyitja meg számunkra a minden nyomorúságunknál mélyebb és titokzatosabb isteni szeretetet. Tegnap este pedig arról beszéltünk, hogy milyen tágas a megbocsátás. Az is egy út, láttuk a drámát. Isten a maga szilárd, megalapozott, örökkévaló pozíciójából kilép, hogy elébe menjen annak, aki őhozzá igyekszik – és mielőtt mi még kimondanánk megbánásunk, töredelmünk szavait, amelyeket ki kell mondanunk, Isten irgalmas szeretete már körülölel bennünket.

Ma este a példázathoz igazodva az öröm teljességéről szólok. Így kezdődik a példázatnak az a része, amit ma felolvastam: *és kezdtek vigadozni*. Lakodalom van. Buli van. Öröm van. Majd amikor érkezik haza az idősebbik fiú, ő is hallja megszűrő is, az éneklést és a táncot, dobogást – csúrdöngölőt járnak. Arról az örömről, amelyre a példázat utal, az Efézusi levél igéjének fényében szólhatunk: „lakozzék a Krisztus hit által szívetekben” – mondja az apostol –, „a szeretetben meggyökerezvén és alapot vévén, hogy megérthessétek minden szentekkel együtt, mi a szélessége és hosszúsága és mélysége és magassága az Isten jóvoltának.” (Efézus 3.17-19) Tegnap és tegnapelőtt hosszúságról, szélességről és mélységről beszélünk, ám ezeknek a dimenzióknak a felsorolása megengedi, hogy a teljességről

is szóljunk. Ez itt az öröm teljessége. Ugyanis minden, ami lényeges, filozófiailag szólva *szubsztanciális* számunkra, tudniillik, hogy ki vagyok én, hogy mire való az életem, hogy merre van az életem, hogy élek-e egyáltalán, mindezt Isten jóvoltában értjük meg. Isten jóvoltának van mélysége, ez a szeretet mélysége, mely mélyebb, mint a bűn rettenetes szakadéka. Isten jóvoltának van tágassága, a megbocsátás tágassága, ahogyan ezt láttuk az atya szeretetének a mozgásában. Ma pedig a teljességről szeretnék beszélni.

Tegnap a történet magyarázását azzal szakítottam meg, s az ígét is csak addig olvastam: *elkezdek vigadozni*. Az az igazság azonban, hogy itt valóban abba is szoktuk hagyni a tékozló fiú példázatának a történetét. A magam igazolására ma délelőtt bementem a lelkészi hivatalba és néhány kézikönyvet, a tékozló fiúról szóló illusztrációkat s vázlatokat elővettem, hogy lássam, az én káplánjaim és én magam is meddig tanítjuk a tékozló fiú történetét. Eddig. Elment, elveszett, meghalt, magához tért, kijózanodott, visszament és visszaérkezett a megbocsátás csodálatos bőségébe, ez az én fiam, elveszett és megtaláltatott, meghalt és feltámadott, nosza, együnk-igyünk, vigadjunk. S itt gyorsan befejezzük a tékozló fiú példázatát. Ha nagyon megszorogatnának bennünket (ez ma nem fog megtörténni), hogy innét nem mehetünk haza, míg el nem mondjuk a tékozló fiú példázatát, valószínűleg mi is itt hagynánk abba. Idáig mondanánk, a „happy end”-ig. Ilyen az Isten. Kijön élénk. Belép a mi világunkba. Odajön, ahol én vagyok a magam nyomorúságában. Idéztem Rembrandt festményét, azon a fiú sebesen, tetvesen, meztelenül látható, de jön az atya és magához öleli – ez az evangélium, ez az Isten hozzánk érkezése. Ezt hirdetjük, ebből élünk. Mi kell még több? Vigadjunk! Még a példázatban is erőteljesen ez áll, amit a magyar fordítások nem is igazán tudnak visszaadni, de hadd idézzem a 22. verset, szó szerinti fordításban: az atya pedig mondta a szolgáknak: *tüstént* hozzátok ki a legszebb köntöst. Azonnal hozzátok ki, haladék nélkül hozzátok ki... *most* kezdődik az öröm. Ez az öröm teljessége, újra együtt van mindenki, boldogságban, s nincs benne halogatás. Milyen Isten? Nem teszi szövé, hogy duhajkodás van, sőt. Milyen a jó református pap? Este 9 órakor a lakodalomból hazamegy. Mondok erről is egy történetet. Ez is Sáregresen történt. Lakodalomba meghívták a papot, meg kell hívni, s tudták, hogy leveses vagyok, hozták hát a levest. Tiszteletes úr, egyék. A többiek csak piszkálták a kanállal a csigatésztát, mikor nekem már hozták a főtt húst, rántott húst, sült húst. A süteményt már

dobozban hozták. Tiszteletes úr, magának holnap prédikálni kell, nem tartóztatjuk. Értettem én. Ahogy lehull mögöttem a sátorponyva, hallom, hogy rikkant a násznagyt: elment a pap, lehet bulizni. Milyenek a papok? Fekete varjak. Milyen Isten? Azonnal vágjátok le a hízott tulkot: örüljünk, vigadjunk.

Az idősebbik fiú még kint van a mezőn dolgozni. Dolognap van, ilyenkor nem szoktak vigadozni. Ez is megrökönyödésének egyik oka. Vagyis a példázat nem ott ér véget, hogy vigadni kezdtek. És nem is ott kezdődött, ahol én elkezdtem két napja, most ezt meg kell vallanom. Hol kezdődött valójában? Lukács evangéliuma 15. részének az elején, csak olvassuk: közeledtek hozzá, Jézushoz, a vámszedők, a hazaárulók, a multinacionális vállalatok magyarországi ügynökei és a bűnösök. És mind azért közelgettek hozzá, hogy hallgassák őt. És zúgolódtak a farizeusok és az írástudók, a szentek, a gyülekezeti tagok, a kegyesek, a megtértek, akik már félig-meddig angyalruhában járnak a földön, és ezt mondták: bűnösöket fogad magához és együtt eszik velük! Majd így folytatódik: *ő pedig ezt a példázatot beszélte el...* És itt előbb nem a tékozló fiú példázata jön, hanem még kettő: az elveszett juh és az elveszett drachma példázata. Mind a kettő a keresésről és a megtalálásról szól, a megtalálás öröméről. Mind a két példázatot úgy fejezi be Jézus, hogy öröm van a mennyben egy megtérő bűnösön. Mert ahogy a pásztorember örül, amikor megtalálja az egy elveszett juhát, kiért a 99-et is otthagya, s összehívja a barátait, hogy vigadjanak és együtt-örüljenek, és ahogy az özvegyasszony is örül, hogy a nyakláncából elgurult drachmát megtalálta, és összehívja a barátainkat, hogy együtt-örüljenek, így van öröm a mennyben, amikor megtér egy bűnös. Sőt! *Inkább* van öröm a mennyben egy megtérő bűnösön, mint 99 igazon, akinek nincs szükségük megtérésre. Ha az öröm teljességéről kell beszélni, ott jutunk be Isten örömének a nagy titkába, ha így nevezzük el: *inkább-öröm*. Ilyen az Isten. És itt jutunk el a tékozló fiú példázatához és ahhoz, ami az utolsó szakaszban van, és amiért nem hagyhatjuk abba a történetet ott, ahol szeretnénk abbahagyni. Mi ott szeretjük abbahagyni, hogy megvan a happy end. Hazajött a tékozló épségben, egészségesben, helyreállított fiúi méltóságába – ez szép történet.

De van még itt valami. A nagyobbik testvér munkából hazatérve lakodalomra érkezik. Munkanapon? Lakodalom? Elmondja csakhamar a panaszát apjának: neked szolgállok, mióta is már, és soha a legkisebb szabályt nem szegtem meg! A szabályok közé az is odatartozik, hogy munkanapon munka van, nem lehet ak-

kor hajnalig vigadni. A mezőgazdasági világban munkaidőben, például aratóidőben, kaszálóidőben nem lehetett murit csapni. Minden parancsodat megtartottam – mondja. De még inkább fokozódik az ő megrökönyödése, és Jézus a példázatban ezt így fejezi, nem megy be a házba, hanem kihívát egy szolgát és megtudakolja, mi történt odabent. Elmondja a szolga. Nem tudod, mi történt? Hazajött az öcséd épségben és apád levágatta a hízott tulkot. Táncolunk és vigadunk, végre elereszthetjük magunkat. Vége a gyásznak, a szomorúságnak, vége a gyötrődésnek, mert rajta volt az atyán egész életében, hogy elveszített valakit. Gyere be! És akkor azt mondja Jézus, haragra lobbant és nem akart bemenni a házba. Az áll az igében: nem akart *bejönni*. Minden estén láttuk, hogy Jézus a példázatot az atya nézőpontjából mondja. Most a nagyobbik fiú nem akar *bejönni*. Nem akar ebben az örömben részt venni. És itt megint egy csodálatos dolog történik, ami csak az örömből fakadhat, erre csak az örvendező ember képes. Az atya most is felfüggeszti ezt az ő szilárd nézőpontját és *kimegy*. De most nem úgy, ahogy tegnap hallottuk, hogy elébe szaladt a kisebbik fiúnak. Most *kijön*. És ekkor hihetetlen érdekes nagy dráma zajlik le, és meggyőződésem, hogy ha a szóbeszédben, a kegyességben nem terjedt volna el, hogy ez a tékozló fiú története, akkor azt kellene mondanunk, amit egy amerikai igehirdető adott az igehirdetés-sorozata címének: *a tékozló Isten* megy most ki a nagyobbik fiúhoz. Isten már másodszer *tékozolja* méltóságát, a tisztességét, igazságát, örök rendjét. Pedig rendnek lenni kell. Pedig igazságnak lenni kell. Pedig nem lehet össze-vissza tenni mindent. De most ezt a tékozlását Istennek, hogy ő jön ki, ő megy ki, ezt csak akkor tudjuk megsejteni, ha azt mondjuk, hogy *ez az örömből* fakad. Kimegy és kérleli az idősebb fiút, unszolja, hogy jöjjön be. Ő nem akar. Ezt feleli, s nagyon kemény, amit mond: amikor ez a te fiad megjött, aki paráználkkal emésztette fel a te vagytonodat, te levágattad neki a hízott tulkot. Én egész életemben szolgállok neked, parancsodat meg nem szegtem, de egy kecskefiat nem adtál, hogy barátaimmal vigadjak.

Én most szándékosan fordítottam meg testvér panaszának sorrendjét, mégpedig azért, hogy kihangsúlyozhassam, hogy itt az idősebbik fiú *bíróként* érvel. Ugyanis az a görög szó, hogy az atya kérleli őt, könyörög neki, hogy jöjjön be: parakleszisz. Ez az ügyvédeknek a szava. Az ügyvéd közbenjár, az ügyvéd szószóló, az ügyvéd az, aki valaki mellé odaáll, ügyét védi. Bizonyos nyelvtani vonatokban azt is jelenti, hogy *könyörög*, kérlel. Kinek az ügyvédje itt az atya? Kinek az ér-

dekében jár közbe? Miért hozza azonnal bírói pozícióba az idősebb fiút? Hiszen az ügyvéd a bírónak szokott könyörögni. Drága bíró úr, védencem ártatlan, ne tessék olyan szigorú ítéletet kiszabni! Ügyvédkedik az atya. Hogy kinek, azt a végén elmondom. Ám a könyörgéssel, kéréssel az idősebb fiút bírói pozícióba hozza. S micsoda bírói verdikt lesz, amit tőle hallunk! Most mondom a verdiktet abban a sorrendben, ahogy a történetben áll. Előbb ő jön. S nemcsak azért, mert ő az idősebb, hanem mert ő képviseli a jó és igaz rendet. S mondja: Atyám, én egész életemben neked szolgáltam. Tény. Parancsodat soha meg nem szegtem. Tény. S te egy kecskefiat nem adtál, hogy barátaimmal vigadjak. Tény. És aztán folytatja: *de ez a te fiad*, aki paráznákkal étette fel a te vagyonodat (tény!), amikor most hazajött (tény!), te levágtattad neki a hízott tulkot. Tény. Az ember „tények alapján” ítéli meg Istent. Az ember lesz az egy, örök, igaz Bíró bírója. Itt most elszámolás zajlik. S ezzel indokolná az idősebb fiú, hogy őneki *ahhoz* ott bent miért nincsen semmi köze. Mert hát erről van szó. Nekem *ahhoz*, aki ott bent van, nincs semmi közöm. Hogyan mondja? *Az a te fiad*. Nem azt mondja, hogy az *én* testvérem elment, elszórakozta, prostituáltakkal felétette a vagyont és te, atyám, most csinálod a hacacaré, hanem azt mondja: *a te fiad*. Nem az *én* testvérem, hanem a *te fiad*. Ez kicsiny kifejezési különbség, mondhatnánk, de ez a kis stilsztika tökéletesen kifejezi az idősebb testvér pozícióját. Nem akar bemenni, mert úgy érzi, neki *ahhoz* semmi köze nincs, úgy érzi, hogy az atya vele szemben igazságtalan volt – ez az egész felháborító. Ez botrány. Mit olvasunk Lukács 15 elején? Közelgettek hozzá a vámszedők és a bűnösök, hogy hallgassák Jézust. A farizeusok pedig zúgolódtak, hogy velük együtt eszik. Kikkel? Azokkal, akikkel nem lehet közösséget vállalni. Akik mellé nem ül oda az ember. Megyünk olykor lagziba vagy valami eseményre, ma már ülésrend van mindenütt. A testvérem mellett a helyem. De most az idősebbik fiú azt mondja, hogy neki ez vállalhatatlan. Ő oda be nem teszi a lábát.

Az atya pedig szépen megfelel: *fiam, mindig velem vagy, mindenem a tiéd*, de nézd, most megkerült az, aki elveszett. Vagyis más a helyzet. Más a helyzet? Igen, s leginkább azt kellene sejtetni, hogy ez a „más a helyzet” – ez az igazi isteni helyzet, ahogy mondtam, ez az inkább-öröm. És azért más a helyzet, s azért igazi isteni helyzet ez, mert inkább van öröm egy megtérőn, mint 99 igazon. Inkább van öröm Isten angyalai körében egy bűnösön, aki megtér, mint azokon, akik... hol is vannak? – *fiam, te mindig velem vagy, mindenem a tiéd!* – tehát akik otthon van-

nak. Jézus példázata ezen a ponton, ebben a drámában érkezik el a legmélyebb kérdésig, mert mindig az a legmélyebb kérdésünk, hogy milyen Isten a velünk való viszonyában. És láttuk, hogy amikor Jézust azzal vádolják, morognak rá, hogy szóba áll azokkal, akikkel nem szabad szóba állni, asztalhoz ül azokkal, akikkel nem volna szabad egy asztalhoz ülni, akkor mutatja meg magát igazán az ember is: hogy ilyen az ember. És milyen az ember? Ilyen: nem ül egy asztalhoz a megtérővel. Mert az igazságtalan lenne. Inkább lesz Isten bírója és kiosztja Istenre is az ítéletet. Ezt mondja az idősebbik fiú: egész életemben neked szolgáltam, tőled semmit nem kaptam, bezzeg ez a fiú engedetlen volt, fellázadt, megtagadott, itt hagyott, mindent elszórt, s most, hogy visszajött, mintha ma született volna, úgy tekintesz rá. Ilyen az ember. Mert az ember azt szeretné – s legyünk őszinték, mi azt szeretnénk –, hogy Isten mégis partnerünk legyen. Ő is legyen olyan, mint mi. Ne érje be egyszerű megbánással, legyenek feltételei. Hadd ne röpjön ki csak úgy a madárka kezéből. Emlékeztek a képre, elszakadt a tör, kiszabadult a madár. Nem. Egy kicsit azért húzogassa meg a tollát, búbolgassa meg a fejét, húzza meg a fülét, valami kis pedagógia mégiscsak kell már. Ne érje be a megtéréssel, hazatéréssel, önátadással, hanem – most szürreális dolgokat mondok: írassa be úszóleckére azt, aki bűnében fuldokolt. Ültesse csak a disznók vályúja mellé egy kicsit azt, aki onnét szökött. Tartson csak valami nagy demonstrációt Isten, hogy miképpen is kellett volna lennie. Ízleltesse csak meg Isten a megtérővel, hogy mi lett volna vele, ha nem tér meg! Mi ezt szeretnénk. De mi történt valóban? Honnan jött, miben fuldokolt a kisebbik fiú? Hát nem elveszésből jött, nem a halálból szökött? Néha az az érzésem, hogy a mindig otthon levő keresztyének nem is tudják, mi a megbánás mélysége, nem is tudják, mi a szeretet mélysége, fel nem tudják fogni, hogy mi az: Istenhez jönni, halálból szökni. Hogy micsoda egzisztenciális kockázatból tér meg egy-egy ember. Hogy micsoda élet-élmény, hogy nincs többet kényszerpálya. Óh, nem. Mi azt akarjuk, legyen csak Isten olyan, mint mi vagyunk. Egy kis lecke, egy kis megfeddőzés, egy kis demonstráció azért csak kell. De mit mond az atya? Ő nem partner az ilyenekben, hanem azt mondja: gyorsan hozzátok ki a legszebb köntöst. Még azt is feltételezni merem, bár ez már nem biblikus, de valószínű, hogy amikor az atya kiszaladt a fiúhoz, aki szakadtan, rongyosan, éhesen jött haza a semmiből, azért öleli át nagy hirtelen, hogy nehogy valami idétlenséget mondjon. Nehogy elrontsa a megtérését. Nehogy azt mondja: itt vagyok, atyám, így legyen, meg úgy legyen. Ennyire nagy az isteni inkább-öröm, és ennyire nem

akar Isten olyan lenni, mint mi vagyunk. Emberré lett a Krisztusban, de nem lett ilyenné. Mindenben hasonlóvá lett hozzánk, kivéve a bűnt.

És most itt a bűnt kell legyőznie a parakletosz-nak. A bűnt kell legyőznie az atyának ebben a parakleszisz-ben, kérlelésben. Isten tehát nem a maga védőügyvédje, s nem a megtérő fiúé, hanem az idősebb testvér védőügyvédje, aki nem akar bemenni az örömbé. Őt hívogatja, őt akarja bevonni ebbe az inkább-örömbé, őt akarja bevonni abba, hogy immár más a helyzet, s éppen ez a más-a-helyzet az igazi helyzet. Éppen ez más-a-helyzet, hogy nem kell úgy lennie, ahogy szokott lenni, amilyenné mi tesszük a dolgokat beletörődéssel és megfizetéssel, mondván: elmentél, no, majd ha visszajössz, elmondom neked, hogy mi van! Elszórtad a vagyont? Nem baj, jössz te még az én utcámba! Majd egyszer számadásra kerül a sor! Húzom a strigulákat, van még egy dobásod! No, jól van, most oltani kell a tüzet, két percig bírjuk ki egymás mellett. Isten nem ilyen! Ez a valóság, hogy más-a-helyzet, ez a mi bemenetünk Isten tökéletes és soha el nem múló örömbé. És ezt magyarázza el az atya a nagyobbiknak. Emlékszünk, hogy mondta a nagyobbik fiú: *ez a te fiad*. Mit felel az atya? Vigadnod és örülnöd kellene, hogy *ez a te testvéred*... s nem azt mondja, *ez az én fiam*, hanem *ez a te testvéred*. Micsoda tökéletes helyreállítás! Ilyen az Isten. Mi, református keresztyének humanisták vagyunk, valljuk: mindenki Isten gyermeke. De amikor én a másiról Istennel beszélgetek, nem azt mondom, hogy *ez az én testvérem*, hanem *az a te gyermeked*! Isten gondolata szerint: *az a te testvéred*. Az a te testvéred veszett el és találatott meg. Az a te testvéred halt meg és támadott fel.

Mi ez az öröm? Egészen csodálatos, azt mondja: ezért vigadnod és örülnöd kellene hát. Vagy így is lehetne fordítani: most tehát vigadnod és örülnöd kellene. Akik hazamennek, nézzék majd meg az angol vagy francia bibliafordítást, ott nem így fogják találni, s megnézhetik a görögöt és latint is, mindenütt nagyon tárgyiasan áll, azt mondja az atya, hogy *örülni és vigadni kellett*, örülni és vigadni kell, mert ez a te testvéred megkerült. Luther fordítása óta, amit mi magyarok is átvettünk, az eredeti szöveg tárgyias kifejezését (örülni és vigadni kell most), személyes, felszólító módban olvassuk: megérkezett ez a te testvéred, örülnünk és vigadnunk kell. Sőt, Luther valami különleges módon megérezte a lehetőséget, hogy a két korábbi példázat nyomán célzottá tegye az atya szavát. Hiszen miről szól a

két korábbi példázat: megtért egy bűnös, örülnek az angyalok, neked is örülnöd kellene. Ha Isten örül és az Ő angyalai örülnek, akkor neked is örülni kell. Ha Isten ilyen, akkor neked is olyanak kellene lenned, mint amilyen Isten, mert Ő a maga képére és hasonlatosságára teremtett téged. S így ér véget az előző két példázat: öröm van a mennyben, örülnek az angyalok. Ám ott nincs megtoldva azal, amit Jézus mond a farizeusoknak, hogy nektek is örülnötök kellene. Így most egyetlenegy személyben, az idősebb testvérben meg van szólítva mindenki, aki az ajtón kívül áll, aki kívül áll a külső sötétségben, akihez kimegy az atya a külső sötétségbe. Gondoljatok ebbe bele! Kimegy az atya a külső sötétségbe. Szószólóvá válik, hogy a másik testvér is megragadhassa a legcsodálatosabb isteni lehetőséget, megérthesse az isteni titkot, hogy immár másképp van, mert valaki megtért. Másképp van, mert feltámadt. Ez az igazi isteni. Itt értjük meg, itt ízleljük meg, mi az Isten örökkévaló öröme, mi az öröm teljessége.

S ez most itt, az idősebbik fiúnak a megszólításában minket is megszólít. Ugye, sok hely van, ahova mi nem megyünk be?! Intézmények, egykori baráti körök, társaságok, dolgok, s talán még a templomba sem megyünk olykor, nehogy megessék az a szégyen, hogy együtt úrvacsorázzam olyannal, aki csak Isten gyermeke, de nekem nem testvérem. Jaj, mennyi-mennyi ilyen hely van, s mi kívül állunk, és ahol mi állunk, az mind-mind a külső sötétség, ahol csak sírás és fogcsikorgatás van. Istenben van az öröm. Istenben van öröm teljessége. S mi ennek az örömnek az ára? Semmi egyéb, mint hogy belépünk. Mi ennek az örömnek az ára? Semmi több, mint hogy visszanyerünk valakit, aki elveszett. Mi ennek az örömnek az ára? Hogy testvért kapunk. Mi ennek az örömnek az ára? Hogy boldogok lehetünk, hogy egyszer igazán végre engedtünk az atya unszolásának. Kijött hozzánk, kérlelni, unszolni, magyarázni – hívogatni kezdett. Mert ez a most, ez a másféle helyzet, amely minden más helyzetet felfüggeszt és megmásít, valóban ez az első lépés, hogy Isten örök örömebe belépünk, és abból soha ki ne szakadjunk. Örüljete, mondja az apostol, ismét mondom, mindenkor örüljete! (Filippi 4:4) Ámen

Köszönjük, mennyei Atyánk, hogy amikor magunkra és Tereád föleszmélünk, csak azt tudjuk mondani: végére mehetetlen a Te jóságod. Bármerre indulunk, bármerre fordulunk, bármi történik velünk, mindabban jóságos atyai szeretetedet látjuk. S tudjuk vallani teljes szívvel, hisszük: hogy még azt a rosszat is, amit a siralomvölgyben ránk bocsátasz, a javunkra fordítod, mert meg tudod tenni, mindenható Istenként, és meg is akarod tenni könyörülő Atyaként. Köszönjük a mai estét, köszönjük, hogy boldog váradalom élhet a szívünkben, hogy igéd által Te magad fogsz hozzánk szólni, szívünkkel beszélni, üzenetet adni – ha kell, meginteni, ha szükséges, megfordítani, ha kell, vigasztalni és bátorítani, de mindenek fölött élő reménységet gyűjtani és az örökkévaló örömet megalapozni. Így kérünk, reménykedő, nyitott szívvel-lélekkel, küldd el Szentlelkedet, az igazságnak, szeretetnek, bölcsességnek Lelkét, és taníts bennünket Hozzád igyekezni, Nálad az igazi otthont megtalálni, örökkévaló boldogságot megízlelni, és Téged ezért dicsőíteni. Amen

